

Міністерство освіти і науки України

Національний університет харчових технологій

**80 МІЖНАРОДНА НАУКОВА
КОНФЕРЕНЦІЯ
МОЛОДИХ УЧЕНИХ,
АСПІРАНТІВ І СТУДЕНТІВ**

*“Наукові здобутки молоді –
вирішенню проблем харчування людства
у XXI столітті”*

Частина 4

10–11 квітня 2014 р.

Київ НУХТ 2014

7. Жіноче обличчя Великої Вітчизняної війни

Ганна Чернова , Надія Левицька

Національний університет харчових технологій

Вступ: 28 жовтня 2014 р. виповнюється 70 років від дня закінчення Великої Вітчизняної війни. Війни, що тривала на землях України чотири роки, кожний з яких тягнувся не одне десятиліття...

Війна, що за офіційною оцінкою не мала «жіночого обличчя». І зовсім не тому, що жінки не брали участь у цій війні. А тому, що офіційна статистика надає лише приблизні й далеко не повні дані щодо участі в ній жінок.

Матеріали та методи: Використаний нами історичний метод дав змогу дослідити причини, початок, хід війни, формування та розвиток процесів і подій війни у хронологічній послідовності з метою виявлення внутрішніх та зовнішніх зв'язків, закономірностей та суперечностей. Також був використаний метод класифікації та системного підходу, який полягає в комплексному аналізі ролі жінок у роки Великої Вітчизняної війни, дослідженні їх як єдиного цілого з узгодженим функціонуванням усіх елементів і частин.

Результати: За офіційними даними, загальна кількість жінок, які брали участь у бойових діях становила 800000, за що понад 150 тис. з них були нагороджені бойовими орденами і медалями. Ніхто й ніколи не рахував кількості жінок, які були мобілізовані та добровільно пішли на фронт. Невідомі цифри й поранених, контужених і тих, хто став інвалідами. Лютчиці, танкістки, розвідниці, партизанки, зв'язківки, водійки автомашин і тракторів, телефоністки, кулеметниці, комірничі, бібліотечарки, кухарки, лікарки та медсестри. Жінки замінили чоловіків на фабриках,

заводах, полях. Вони взяли на себе всі далеко не «жіночі» справи: воювали й вбивали, рили окопи, працювали на лісозаготівлях, у шахтах, гасили пожежі, вирощували врожаї. А ще вони відправляли рідних на фронт, виходжували поранених, виступали з концертами на передовій і, навіть, в такі важкі часи народжували, вигодовували та навчали дітей. Своїми листами на фронт надихали чоловіків на подвиги й підтримували в них віру у перемогу.

Жінки в СРСР не були військовозобов'язаними, хоча військове законодавство СРСР передбачало у разі потреби обов'язкове залучення жінок у ряди Червоної армії для несення служби в допоміжних військах[5, с.119]. А пізніші колосальні втрати радянських військ привели до того, що в 1942 р. у СРСР була проведена масова мобілізація жінок на службу в діючу армію і в тиллові з'єднання. Тільки на підставі трьох наказів наркомату оборони Й. Сталіна від квітня і жовтня 1942 р., порівняно нещодавно розсекречених і опублікованих у Росії, підлягали мобілізації і відрядженню у війська зв'язку, ВПС і ППО 120 000 жінок[5, с. 212-215]. У цьому ж році були видані накази про заміну придатних до стройової служби червоноармійців тиллових установ, управлінь наркомату оборони, військових округів і штабів фронтів старшими за віком, обмежено придатними і непридатними до стройової служби і жінками[5, с. 230-231]. Якщо казати про чисельність жінок, що брали участь у військових діях, то слід окреслити, що в роки війни було підготовлено 300 тисяч медичних сестер, понад 900 тисяч сандружинниць, у військах протиповітряної оборони служили 300 тисяч жінок. За роки війни було підготовлено 222 тисячі жінок «бійців-спеціалістів»: мінометниць, станкових і ручних кулеметниць, автоматниць, снайперів, зв'язківців, фахівців дорожньо-експлуатаційних служб[6,с.187-188, 187-188].

Багато жінок отримали звання Героя Радянського Союзу. Так, за форсування Дніпра на південь від с. Пекарі Канівського району Черкаської області серед перших звання Героя одержала санінструктор 667-го стрілецького полку 218-ої стрілецької дивізії старший сержант медичної служби Зінаїда Олександрівна Самонова. На Букринському плацдармі за 26–27 вересня 1943 р. вона під ворожим вогнем винесла 30 поранених бійців і сама евакуювала їх на лівий берег[5, с. 81].

На відміну від інших армій світу, в Червоній армії були створені жіночі авіаційні частини, а також воювали танкістки. Ще до війни дівчат агітували вчитися спеціальностей, які раніше вважалися суто чоловічими. А вже під час війни дівчата-трактористки просилися в армію, до складу танкових екіпажів. Удавалося таке лише одиницям, і серед них – Марії Лагуновій. Вона стала механіком-водієм Т-34. Восени 1943 р. у жорстокому бою втратила обидві ноги, але не впала у відчай. Навчилася ходити на протезах і повернулася до свого полку. Колишня танкістка-фронтівка вийшла заміж, виховала двох синів.

Найбільше серед жінок-Героїв Радянського Союзу було льотчиць. Цього високого звання удостоєні 83 жінки-льотчиці. Серед них – 25 льотчиць, що служили в жіночому авіаційному полку, у так званих «Нічних відьмах». Одна з них – українка Поліна Володимирівна Гельман [3, с. 65]. Саме наляканий противник прозвав пілотів 588-го нічного легкого бомбардувального полку «Нічними відьмами». На маленьких літаках У-2, що у німців називався «рус-фанер», вони вночі підкрадалися до ворожих позицій і засипали їх бомбами. Ефективність нічного бомбардування виявилася значною. Полк став гвардійським, отримав почесне звання Таманського. А вдень ворога били льотчиці 586-го винищувального і 587-го бомбардувального авіаційних полків. Ці полки також удостоєні гвардійського звання. Про подвиги цих льотчиць можна розповідати багато. Так, командир ланки Надія Федутенко під час атаки була поранена в голову та спромоглася виконати завдання і без втрат привела ланку на свій аеродром. А льотчиця

Тарасенко, важко поранена в ногу, хоча й втрачала тричі свідомість, все ж таки врятувала екіпаж і бойову машину, перетягнувши літак через лінію фронту.

На фронті особливо прославилися жінки-снайпери. Вони краще за чоловіків відповідали цій спеціальності, через особливості організму. Центральна жіноча снайперська школа підготувала понад тисячу фахівців, на спеціальних курсах пройшли підготовку ще 2,5 тисячі жінок-снайперів. Однією з найвідоміших була Герой Радянського Союзу Людмила Павлюченко, яка знищила 309 гітлерівців, у тому числі 36 ворожих снайперів. Щоправда, полювання за живими мішенями негативно позначалося на психіці жінок-снайперів. Після війни в них виникали проблеми зі створенням сім'ї, входженням у трудові колективи.

Жорстоким розправам піддавалися жінки (особливо у лавах УПА), що були схоплені військами НКВС чи гітлерівцями – приниження, роздягання, гвалтування, катування на розжареній печі, застосування так званих «червоних чобітків»[4, с.2]. Багато з жінок, які боролися за національне визволення України, зазнали репресій, стали політв'язнями[1].

Висновки: Отже, роль жіноцтва у роки Великої Вітчизняної війни неocenenna. Фронтowa звияга жінок відзначена високими нагородами: 90 з них стали Героями Радянського Союзу, 4 – повними кавалерами солдатського ордену Слави.

На завершення наведемо слова Костянтина Сімонова, щодо ролі жінок у війні: «Ми, говорячи про чоловіків на війні, звикли все-таки, беручи до уваги всі обставини, головним вважати, однак, те, як воює ця людина. Про жінок на війні чомусь іноді починають міркування зовсім з іншого. Не думаю, щоб це було правильно». Колишні солдати із вдячністю згадують своїх подруг, сестер, які на собі виносили їхніх поранених з поля бою, лікували у медсанбатах і госпіталах, боролися поруч з ними. Жінка - друг, соратник, бойовий товариш, що ділила всі тяготи війни нарівні із чоловіками, сприймалася ними зі справжньою повагою.

Література

1. *Гулько Я.* Жіночі долі – пісня українська (про долю української жінки, що перебувала в сталінських таборах) // *Людина і світ.* – 1991. – № 8. – С. 37-46.
2. *История Великой Отечественной войны Советского Союза 1941-1945.* – М.: Просвещение, 1965. – Т.6. – 388 с.
3. *Коваль М.В.* Подвиг жінок Радянської України у Великій Вітчизняній війні 1941 – 1945 рр. – К.: Знання, 1967. – 390 с.
4. *Крайній І.* Жіночі обличчя ОУН-УПА // *Україна Молода.* – 2005. – 9 червня (№ 105).
5. *Мурманцева В.С.* Советские женщины в Великой Отечественной войне: 1941 – 1945 гг. – М.: Мысль, 1979. – 293 с.
6. *Орлова Т.В.* Війни ХХ століття і українське жіноцтво у дзеркалі історіографії // *Сторінки історії: Збірник наукових праць / Відп. ред. Н.Ф. Гнатюк.* – К.: ІВЦ Видавництво «Політехніка», 2008. – Вип. 27. – 226 с.